AV*

J******
******
****

Monumentenomschrijving

Project:	Raamplein 1A
Opdrachtgever:	***
Datum:	5.1, 2, e 5.1, 2, e 7
Auteur:	februari 2 2
	***

Inhoudsopgave

Inleiding 2
Historie 4
Waardering 10
Toelichting ontwerp 11
Bronnen 12

Gegevens pand

Adres: ****
Postcode:
Plaats:
Bouwjaar:
Status:
Monumentnummer:
Architect:

Opdrachtgever

Eigenaar: ***

Bouwkundig bureau

Bedrijf: ***
KVK-nummer:
Contactpersoon:
Adres:
Postcode:
Plaats:
E-mail:

Inleiding

Het voormalig schoolcomplex voor de Openbare Gemeentelijke Handelschool is gelegen aan het Raamplein in Amsterdam. Het scholencomplex is in 1899 ontworpen door assistent-stadsarchitect ond uit een schoolgebouw, conciërgewoning en gymnastieklokaal. Deze objecten hebben alle drie een status van Rijksmonument. Bovendien is het complex als ensemble zijnde beschermd.

Het schoolcomplex heeft al jaren haar onderwijsfunctie verloren. Hierdoor zijn het schoolgebouw en de conciërgewoning getransformeerd tot kantoorpand en woning. In 2020 is door ****Architects een conceptaanvraag ingediend voor de bouw van een appartementencomplex naast het voormalig schoolgebouw. Hier is een positief advies uit voortgekomen. Gezien deze ontwikkelingen kan het gymnastiekgebouw niet achterblijven. Momenteel wordt het pand gebruikt als kantoor, maar de eigenaar zou dit pand graag willen ontwikkelen tot één woning.

Onderdeel van de aanvraag voor de beoogde herbestemming is dit rapport. De intentie van de herbestemming is een nieuwe functie in het gymnastieklokaal inpassen zonder dat de monumentale waarde teveel wordt aangetast. Doordat in dit rapport de ontstaansgeschiedenis en de bouw- en gebruikshistorie van het gymnastieklokaal wordt beschreven, wordt inzicht verschaft in de monumentale waarden van het object. Ook zal dit rapport een toelichting over de knelpunten in het nieuwe ontwerp bevatten, zodat in hoofdlijnen duidelijk wordt hoe met de monumentale waarden van het pand zal worden omgegaan.

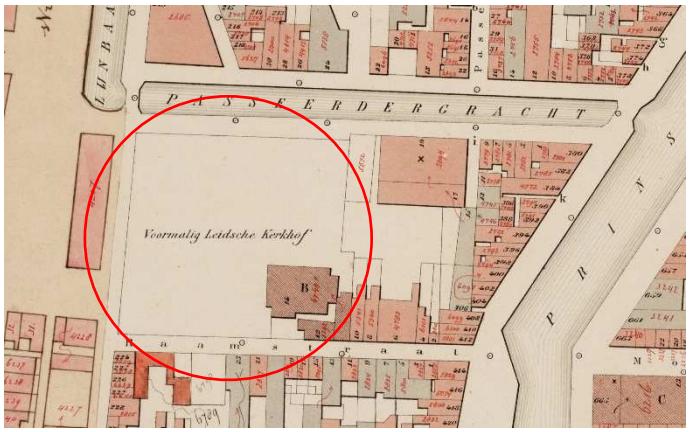
Historie

Het complex is gelegen in de Jordaan, een voormalige volksbuurt die is ontstaan tijdens de Derde Uitleg in de zeventiende eeuw. Na het vrijkomen van het Leidschekerkhof in 1866, ging de stad het terrein gebruiken voor onderwijsdoeleinden. De Openbare Gemeentelijke Handelschool was gevestigd in het Huis met de Hoofden op Keizersgracht 123 en maakte deel uit van het gymnasium. Door de sterke groei van het aantal leerlingen was echter een nieuw schoolcomplex nodig.

Afb. 1 *Kadastraal minuutplan*, 1811-1832.
De rode cirkel weergeeft het Leidschekerhof.

De Dienst der Publieke Werken hield zich in de negentiende en twintigste eeuw bezig met de bouw en het onderhoud van beeldbepalende onderdelen in Amsterdam zoals bruggen, overheidsgebouwen, maar ook scholen. Hendrik Leguyt werkte als assisent-stadsarchitect op de afdeling 'gebouwen' van de Dienst der Publieke werken en ontwierp in 1899 de Openbare Gemeentelijke Handelsschool, een complex bestaande uit een schoolgebouw, conciërgewoning en gymnastieklokaal (afb. 1 t/m 3).

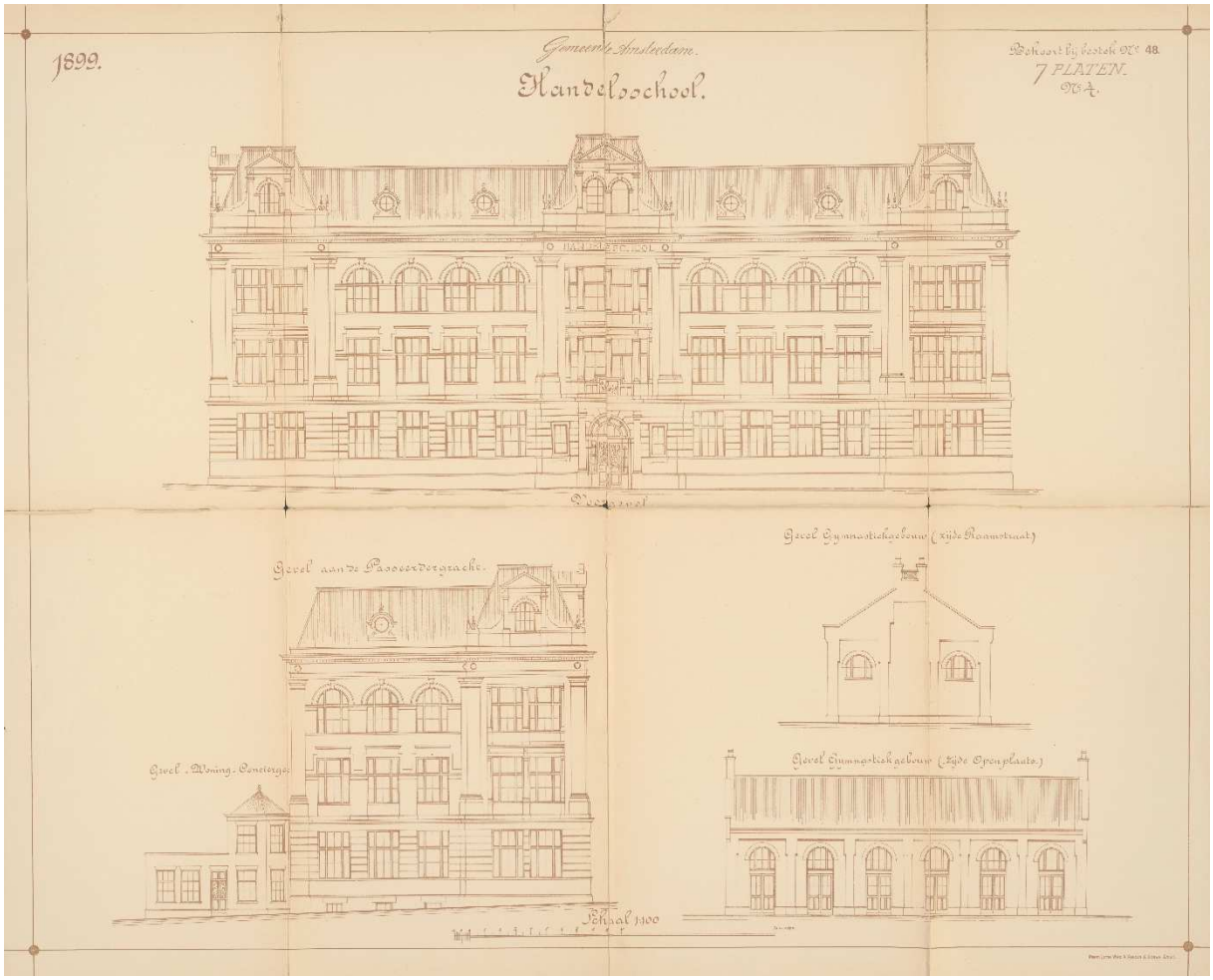

Afb. 2 *Plattegrond buurt HH*, 1892-1903.
De situatie van de buurt vlak voor de start van de bouw.

Leguyt heeft voor het ontwerp van het scholencomplex variatie tussen de verschillende gebouwen aangebracht. Zo is het hoofdgebouw gelegen aan het Raamplein, maar is de conciërgewoning en het gymnastieklokaal aan de Passeerdersgracht en Raamstraat gelegen, twee zijstraten die uitmonden op het Raamplein. Eenzelfde ondergeschiktheid van de conciërgewoning en gymnastieklokaal is zichtbaar in de vormgeving en decoratie. Het hoofdgebouw is ontworpen in neoclassicistische stijl, terwijl de conciërgewoning en het gymnastieklokaal beduidend soberder zijn vormgegeven (afb. 4 t/m 6).

Afb. 3 *Plattegrond buurt HH*, 1876-1906.
Het scholencomplex. F is het schoolgebouw, G is de conciërgewoning en H is het gymnastieklokaal.

Afb. 4 H. Leguyt, *Geveltekeningen scholencomplex*, 1899.
Boven: voorgevel hoofdgebouw, linksonder: zijgevel hoofdgebouw en voorgevel conciërgewoning en rechtsonder: gevels gymnastieklokaal.

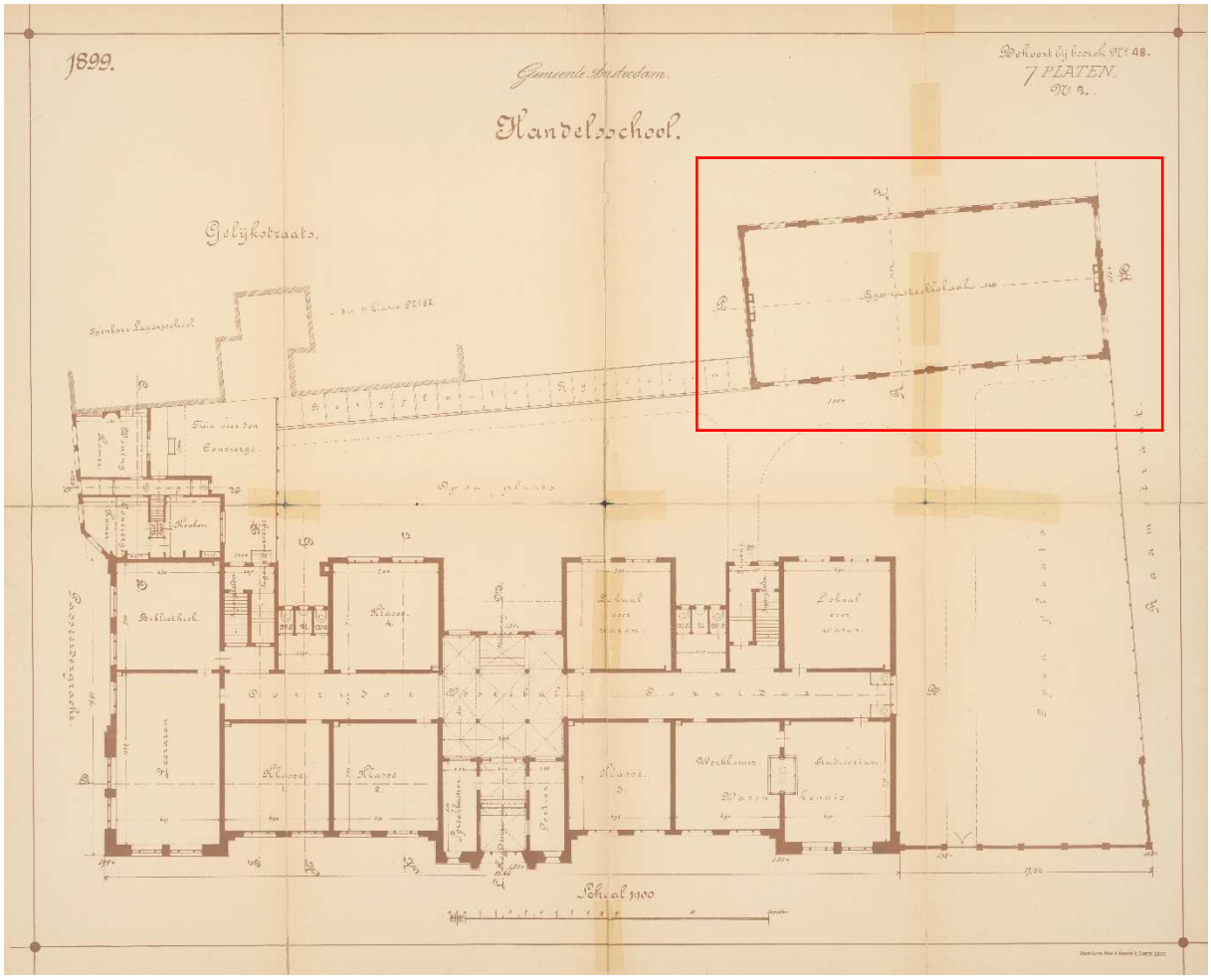

Afb. 5 *Raamplein 1, Eerste Openbare Handelschool en, Passeerdersgracht 27*, 1991.
Het gebouw in het midden van de foto is het schoolgebouw. Links daarvan is de conciërgewoning zichtbaar.

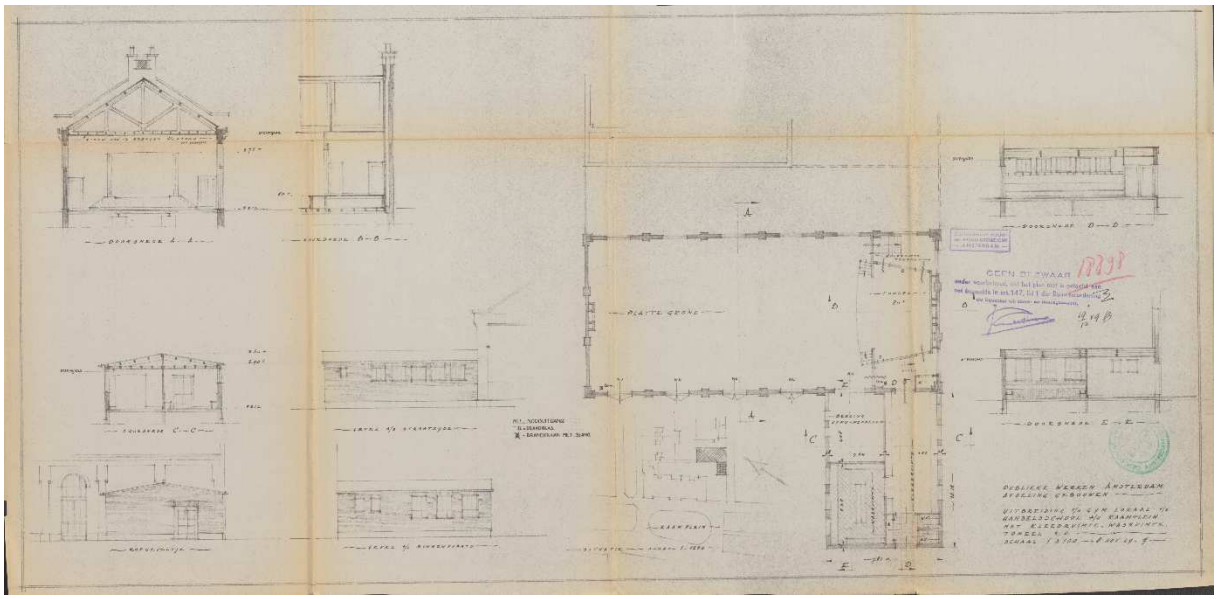

Afb. 6 *Gymnastieklokaal aan de Raamstraat*, 2021.

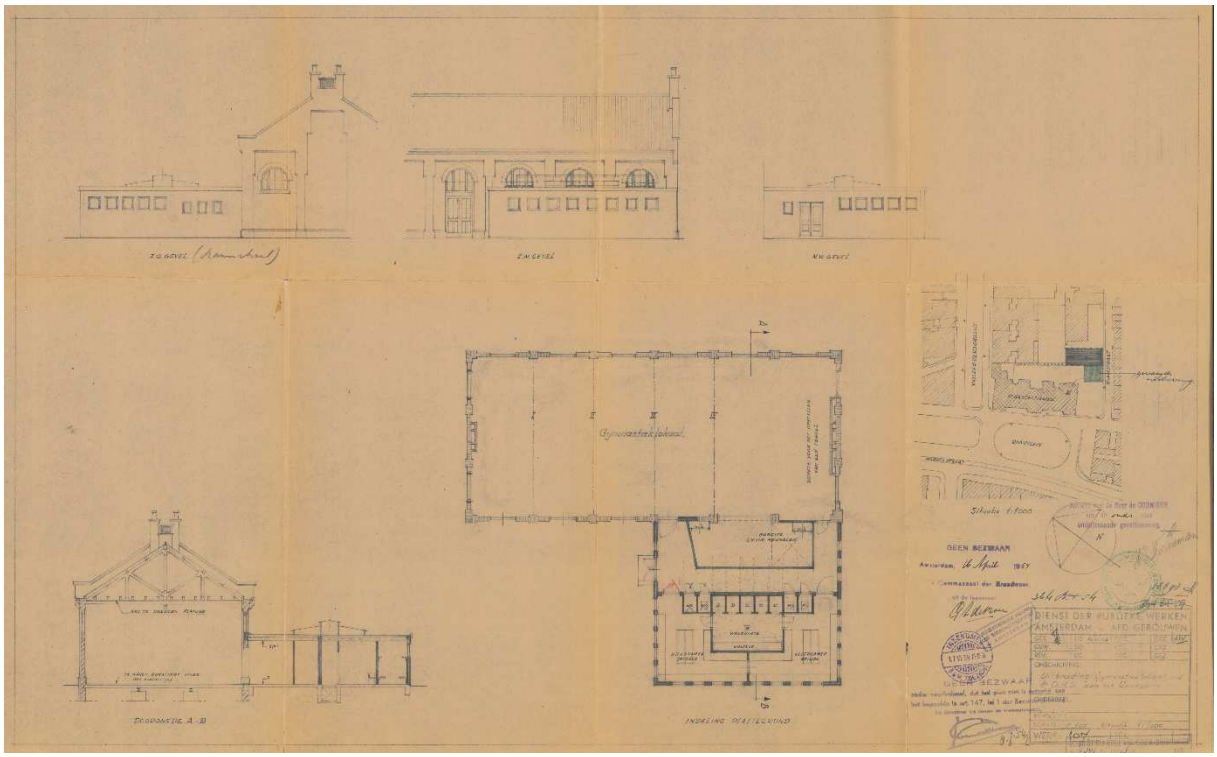
Het gymnastieklokaal is opgebouwd uit een rechthoekige plattegrond en bestaat uit één bouwlaag. Het gebouw is haaks gepositioneerd op de Raamstraat. In de huidige situatie bevat het gebouw een L-vormige plattegrond, doordat het gymnastiekgebouw in 1954 is uitgebreid met een uitbouw waarin kleedruimtes werden gepositioneerd (afb. 7 t/m 9).

Afb. 7 H. Leguyt, *Plattegronden ontwerp schoolcomplex*, 1899.
De plattegrond van het gymnastieklokaal is rood omlijnd.

Afb. 8 Publieke Werken Amsterdam, afdeling Gebouwen, *Plattegronden uitbreiding gymnastieklokaal*, 1949.

Afb. 9 Publieke Werken Amsterdam, afdeling Gebouwen, *Plattegronden uitbreiding gymnastieklokaal*, 1954.
Dit bouwplan is uitgevoerd en tot op heden bevat het pand deze indeling.

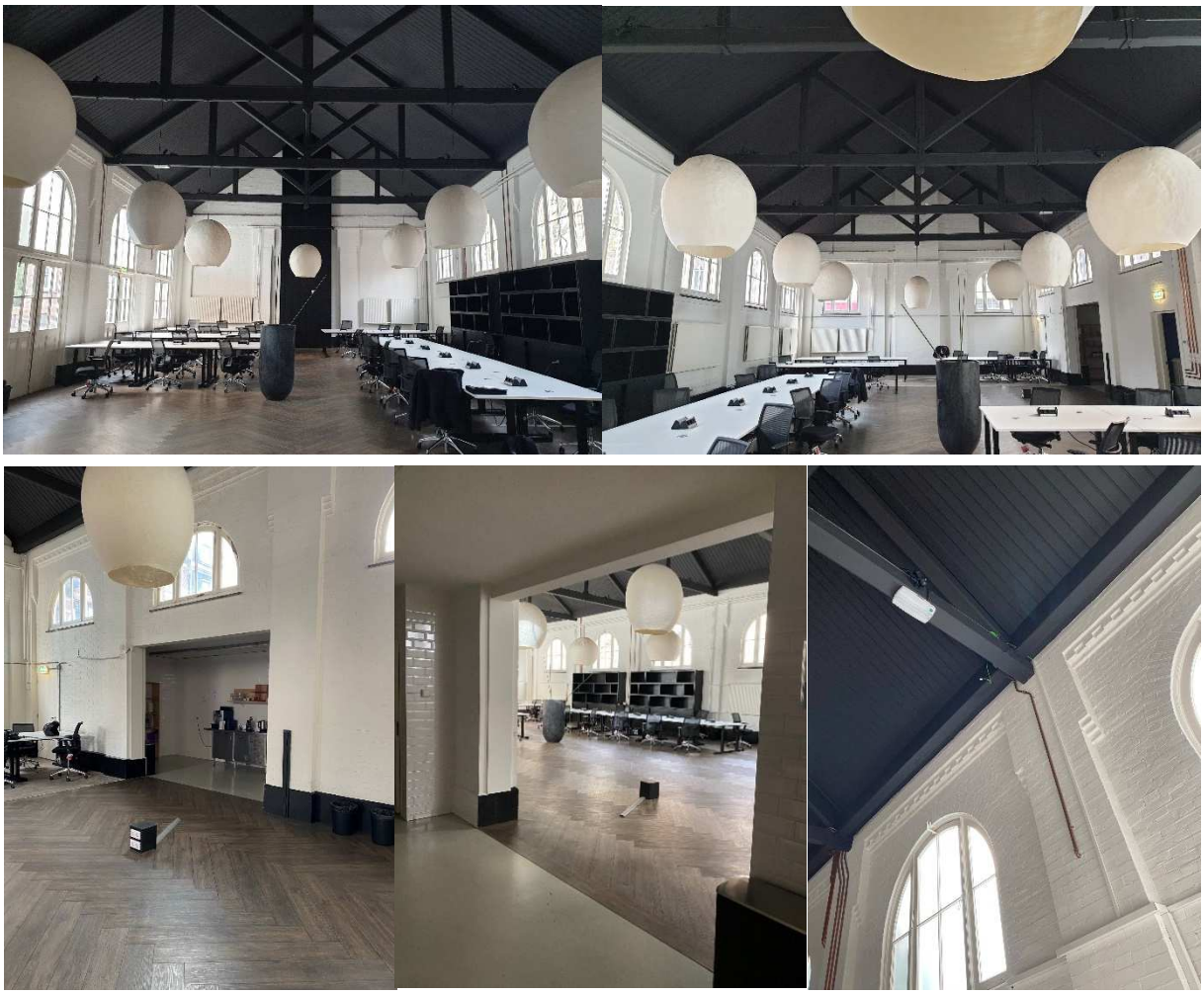
De gevels van het gymnastiekgebouw bevatten een natuurstenen plint en zijn opgetrokken uit bruin metselwerk in een vlaams verband. Het zadeldak is bedekt met donkergrijze pannen en bevat een uitkragende dakgoot met houten klossen. De gevels zijn opgebouwd uit meerdere traveeën met daartussen nissen, waardoor een ritmiek te herkennen is. De bovenzijde van de traveeën bevatten gemetselde tandlijsten in een oranje kleur. Hieronder zijn rondboogkozijnen met een tuimelvenster aangebracht. De kozijnen bevatten nog de oorspronkelijke roedenverdeling uit de bouwperiode.

De westgevel bevatte oorspronkelijk zes openslaande houten deuren met ruiten en bossingspanelen onder de rondboogkozijnen. Door de uitbreiding die in 1954 is gerealiseerd, zijn de drie openslaande deuren aan de rechterzijde van de gevel verwijderd. Op die positie is intern een doorbraak gerealiseerd om zo de uitbreiding met het hoofdgebouw te verbinden. De uitbreiding bevat een vierkante plattegrond en is opgebouwd uit één bouwlaag. De gemetselde gevels bevatten een aantal hooggelegen vierkante kozijnen met daarboven een houten boeilijst en zinken kraal. Het platte dak is in het midden voorzien van een daklicht. De ontsluiting van de uitbreiding grenst aan de binnenplaats.

Afb. 10 *Exterieur gymnastieklokaal*, 2021.

Sinds het gymnastieklokaal haar functie heeft verloren, is een kantoor in het gebouw gevestigd. Het voormalig gymnastieklokaal bestaat uit één ruimte met witgeschilderde gemetselde wanden. De kapconstructie bestaat uit spanten, gordingen, schoren, makelaars, maar door een recent aangebracht verlaagd plafond zijn de gordingen niet meer zichtbaar. De houten vloer stamt niet uit de bouwperiode en ook zijn tegen de wanden diverse installaties aangebracht. Drie doorbraken verbinden het hoofdgebouw met de aanbouw uit 1954. De middelste doorbraak is verbreed, terwijl de voormalig kozijnopeningen aan de linker- en rechterzijde zijn verkleind. De aanbouw bevat een granieten vloer en gestucte wanden en plafonds. De indeling is bijna gelijk aan de bouwperiode, alleen de douchecabines zijn verwijderd (afb. 11 en 12).

Afb. 11 *Interieur gymnastieklokaal*, 2021.

Afb. 12 *Interieur uitbreiding gymnastieklokaal*, 2021.

Waardering

Het schoolcomplex is gelegen op een voormalig kerkhof in de Jordaan. De omvang van het complex is grotendeels intact gebleven. Ook is het voormalig schoolplein nog steeds onbebouwd. Het schoolcomplex is een karakteriserend voorbeeld van schoolarchitectuur rond 1900. Uit de indeling van het complex en de architectonische vormgeving van de gebouwen valt af te leiden hoe de gebouwen zich vroeger ten opzichte van elkaar verhielden. Bovendien is het schoolcomplex een belangrijk project binnen het oeuvre van architect Leguyt. Vanwege de aanwezigheid van een schoolgebouw in combinatie met een conciërgewoning én gymnastieklokaal, heeft het complex een zeldzaamheidswaarde.

Leguyts oorspronkelijke ontwerp voor het gymnastieklokaal kenmerkt zich aan onder andere het zadeldak met uitkragende goot en de gemetselde gevels met traveeën, tandlijsten en rondboogkozijnen; onderdelen die nog afleesbaar zijn aan het gebouw. De vormgeving en detaillering maken het gebouw in combinatie met de herkenbaarheid van de vroegere functie als gymnastieklokaal bijzonder.

De aanbouw uit 1954 heeft het pand echter aangetast, doordat de drie openslaande deuren in de westgevel zijn verdwenen en intern doorbraken zijn gerealiseerd. Deze ingrepen onderbreken de ritmiek in de gevel, zowel intern als extern. Het interieur is gewijzigd door het witgeschilderde metselwerk en het verlaagde plafond, waardoor niet de karakteristieke kapconstructie als geheel minder in zicht is. Wel heeft de gymnastiekzaal haar karakteristieke plattegrond en ruimtelijkheid behouden, omdat de zaal niet is opgedeeld en kleinere ruimtes.

De monumentale waarde van het gymnastieklokaal in architectonisch en bouwhistorisch opzicht bevindt zich met name in de hoofddraagstructuur, de bouwmassa, de interne ruimtelijkheid en de uiterlijke verschijningsvorm van het pand, behoudens de indifferente aanbouw uit 1954.

Toelichting ontwerp

Indeling
De architect heeft in zijn ontwerp geprobeerd de waardevolle elementen en kwaliteiten zoals op de vorige pagina is omschreven te waarborgen. De centrale entree in het midden van het voormalig gymnastieklokaal scheidt de leefomgeving van de verschillende slaapvertrekken. Om een volwaardige woning in het voormalig gymnastieklokaal te kunnen realiseren, heeft de architect een vide in het ontwerp opgenomen waar de master bedroom met de daarbij behorende badkamers, inloopkasten en fitness zich bevinden. De architect heeft de vide niet over het gehele oppervlakte van het pand ontworpen, met als doel de karakteristieke ruimtelijkheid van het gymnastieklokaal deels herkenbaar te houden.

Installaties
De architect heeft het streven om zoveel mogelijk installaties ten behoeve van het binnenklimaat op te nemen in de vloer van de nieuwe tussenverdieping en te verwerken in bergingen of boven de badkamers. Om een behaaglijk binnenklimaat in dit monumentale pand te kunnen creëren, is echter meer kennis nodig. Daarom zal de architect een expert betrekken bij het opstellen van het installatieplan.

Gevelwijzigingen
Bij het aanbrengen van de uitbouw in 1954 zijn in de westgevel drie authentieke toegangsdeuren verwijderd en enkele doorbraken gerealiseerd. De bovenlichten van de deuren zijn nog wel aanwezig. In het nieuwe ontwerp zal de aanbouw worden verwijderd, waardoor de doorbraken in de gevel opnieuw ingevuld dienen te worden. Om aan te sluiten op de overige gebouwen van het voormalig scholencomplex en de herkenbare ritmiek in de gevel terug te brengen, heeft de architect de keuze gemaakt om de drie toegangsdeuren in het nieuwe ontwerp terug te brengen. Wat betreft vormgeving en detaillering zullen de deuren worden afgestemd op de drie overige toegangsdeuren die momenteel in de westgevel aanwezig zijn. De gerealiseerde doorbraken zijn op deze manier grotendeels dichtgezet; slechts een klein gedeelte van het metselwerk dient nog aangeheeld te worden. Het nieuwe metsel- en voegwerk zal wat betreft kleur en eigenschappen worden afgestemd op bestaand.

Bronnen

* *Notitie over Passeerdersgracht 27 (voormalige conciërgewoning ****, Raamplein 1)*, Amsterdam 2012-2019.

* *Schoolvoorbeelden*, 2004.

* (De Erfgoed Praktijk), *** *rapport voor het Raamplein 1 en de Passeerdersgracht 27 te Amsterdam*, Amsterdam 2011-2012.

Afb. 1 Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, *Kadastrale kaart 1811-1832*, Sectie E, blad 01.

Afb. 2 *, *Buurt HH*, 1892 t/m 1903.
Collectie Stadsarchief Amsterdam; negentiende-eeuwse buurtatlassen.

Afb. 3 *, *Buurt HH*, 1876 t/m 1906.
Collectie Stadsarchief Amsterdam; negentiende-eeuwse buurtatlassen.

Afb. 4 *, *Geveltekeningen schoolcomplex*, 1899.
Bouwarchief gemeente Amsterdam.

Afb. 5 *, *Eerste Openbare Handelschool, Passeerdersgracht 27*, 1991. Collectie Bureau Monumentenzorg; negatiefvellen.

Afb. 6 Foto's gemaakt door auteur.

Afb. 7-9 Publieke Werken, *Tekeningen uitbreiding gymnastieklokaal*, 1949-1954.
Bouwarchief gemeente Amsterdam.

Afb. 10-12 Foto's gemaakt door auteur.